
עמדות אוהדי ספורט בנוגע לחומרה של מכירת משחקים

עופר מוכתר

תקציר

מאמר זה עוסק בעבירה פלילית המכונה מכירת משחקים – הטיה של תוצאות משחקי ספורט תמורת רווח כלשהו. כללית, ניתן לומר כי הספורט הוא פעילות הפנאי הפופולרית בעולם בימינו. ענפי הספורט המקצועני מגלגלים מיליוני דולרים מדי שנה, והעוסקים בהם זוכים למשכורות עתק ולמעמד חברתי גבוה מאוד. בנוסף לכך ספורטאים מחונכים החל מגיל צעיר לערכים של משחק הוגן, להגינות גינטלמנית (fair play) ולספורטיביות. אלה מהווים את מהותו של הספורט, והם חשובים לעתים יותר מהניצחון עצמו. למרות זאת, מדי שנה יש ברחבי העולם אירועים של שחיתות שבהם מעורבים ספורטאים ועסקנים. המחקר הנוכחי ביקש לבחון את עמדותיהם של אוהדי ספורט כלפי ספורטאים המעורבים בעבירת מכירת המשחקים ולאמוד אותם. המחקר הוא מחקר חומרה (crime seriousness studies), דהיינו תחום המנתח באמצעות סקרים את ההשקפות הסובייקטיביות של הציבור (בכלל, או במקרה הנדון, של קבוצות חברתיות מסוימות בתוכו) לגבי חומרתן היחסית של עבירות שונות, המוגדרות ככאלה על פי החוק הפלילי המקומי. תוך שימוש בשיטה הפקטוראלית לביצוע סקרים, בדק מחקר זה את עמדותיהם של אוהדי ספורט כלפי עבירת מכירת המשחקים שספורטאים שונים נוטים לבצע. השערת המחקר הייתה שבקרב אוהדי ספורט תפיסת החומרה של עבירת מכירת המשחקים תהיה חמורה יותר באופן יחסי מתפיסת חומרתן של עבירות אחרות שבהן מעורבים ספורטאים.

תאריכים: שחיתות, חומרה, אוהדים, פשע.

ספורט ופלילים? לכאורה, דבר והיפוכו. ספורטיביות מוגדרת כ"התנהגות ויחס הוגן של המשתתף, לרבות משחק הוגן, אדיבות כלפי חברי הקבוצה והיריבים, עידוד השאיפה למצוינות, והפסד בכבוד" (אורילי, 2002, עמ' 17). הספורטיביות מבטאת את הרצון לגרום לספורט להיות מהנה כמו שהוא. השקפתו של העיתונאי גרנטלנד רייס היא דוגמה טובה ליחס הספורטיבי: "לא חשוב אם ניצחת או לאו, אלא איך שיחקת את המשחק" (אפק ולידור, 1997, עמ' 23). דוגמה נוספת לדעה זאת היא של מייסד המשחקים האולימפיים המודרניים, הברון פייר דה קוברטון, אשר טען: "הדבר החשוב ביותר בספורט הוא לא הניצחון, אלא ההשתתפות בו" (מצוטט בבסוק, 1992, עמ' 39). אולם, לעתים קרובות הלחץ בגין התחרות, האובססיה לשיפור ההישגים העצמיים והקבוצתיים או התערבותם של גורמים חיצוניים אחרים (כגון: לחצים פוליטיים, מעורבות של אנשי הפשע המאורגן ומהמרים) יכולה לפעול נגד ההנאה והמשחק ההוגן של המשתתפים והצופים. מכירת משחקים או הטיית משחקים בספורט (match fixing) היא תופעה שלפיה אירועי ספורט שונים מתנהלים לפי תוצאה שנקבעה מראש – בדרך כלל, מדובר על מתן שוחד על ידי גורמים אינטרסנטיים שונים (כמו

למשל, גורמים פוליטיים) לגורמים המעורבים באירועי ספורט, בכוונה להשפיע על קיומן, על מהלכן או על תוצאותיהן של תחרויות ספורט.

העדויות להטיית משחקים מלוות את עולם הספורט לאורך כל ההיסטוריה. כבר במשחקים האולימפיים העתיקים קיימות עדויות כי אתלטים קיבלו שוחד כספי בסכומים גדולים על מנת להבטיח שעיר מסוימת (מה שמכונה city-states) תזכה בתחרות מסוימת (Buchanan & Mallon, 2000).

מכיוון שהאירוע מאפשר להציג את עליונותה של מדינות מסוימות, והיה בעל חשיבות עצומה למנהיגי העמים המשתתפים, ריחפו כמעט באופן קבוע מעל קיום המשחקים שמועות והאשמות בדבר מידת ההוגנות של התחרויות וניקיון כפיהם של המשתתפים בהן (Heatley, 2003). יש עדויות, כי מדינות/ערים שונות הציעו שוחד כספי גדול למשתתפים מן המדינות היריבות על מנת להבטיח את ניצחון נציגי מדינתם (Callahan, 2004). הדבר הביא לידי כך שהספורטאים והשופטים המשתתפים אולצו להתחייב, תחת שבועה, לכך שהשתתפותם תהיה הוגנת וספורטיבית, ככל האפשר. השבועה הזו מלווה את המשחקים האולימפיים גם בעת המודרנית [אף על פי שהנוסח שלה שונה במעט כדי לכלול בה גם עבירות של שימוש בסמים (Simson, 1992)].

כיום אתלטים המשתתפים במשחקים האולימפיים אוחזים בדגל האולימפי ומכריזים בשם כל המשתתפים "אני מתחייב בזאת שניטול חלק במשחקים הללו תוך כבוד וציות לחוקי התחרויות. אני מתחייב שנתנהג בצורה הוגנת ללא שימוש בחומרים אסורים או סמים, ברוח ספורטיבית על מנת להבטיח את תהילת הספורט ולהעניק כבוד למדינתנו" (Wallechinsky, 2000, p. 11).

בנוסף לכך, כדי להרתיע עוד יותר את השוקלים להיענות להצעות המתחרים נקבע בעת העתיקה, שעבירות אלו של קבלת שוחד ושל הפרת אמונים ייענשו בחומרה רבה (באופן שהעונש יסב קלון ובושה רבה למבצעייהם), לעתים אף בעונש מוות (Callahan, 2004). הענישה כללה החלטה לגנות בפומבי כל אתלט שייטפס בקלקלתו, ועל פיה כל ספורטאי שיתגלה כי סרח יאלץ לבנות פסל בדמותו בכניסה לאצטדיון בעיר מגוריו שתחתיו יהיה כתוב במפורש שאדם זה הוא רמאי כדי שהדבר ישמש הרתעה גם לדורות הבאים (Heatley, 2003).

גם ברומא העתיקה תוצאות מרוצי הכרכרות המסורתיות היו חשופות לאחת להטיות ולמכירות תמורת סכומי כסף והטבות שונות. מרוצי הכרכרות היוו אכסניה נוחה להטיות משום שרמת הסיכון בהם הייתה רבה מאוד, כך שהאצילים כמעט שלא השתתפו בהם בעצמם, אלא השתמשו בעבדים ובסריסים שהיו ברשותם (Goldstein, 1990). מרוצי הכרכרות ברומא היו ענף הספורט הנצפה ביותר, ואלפי אנשים היו גודשים את האצטדיונים על מנת לראות את התחרות הפראית והמרתקת. יש עדויות כי רבים מנהגי הכרכרות איבדו את חייהם במהלך התחרויות משום שהאצילים עודדו אותם לבצע מהלכים מסוכנים, ככל האפשר, כדי לנצח ולהשיג את יריביהם – ובכך לפאר ולרומם את אדונם. תחרויות אלו

סיפקו גאווה רבה ותהילה לאצילים אשר עבדיהם ניצחו במרוץ, ולכן לעתים קרובות הוצעו סכומי כסף גדולים ליריבים כדי להבטיח ניצחון. הנהגים המתחרים היו נענים, בדרך כלל, להצעות מכיוון שהכסף הרב שקיבלו היה מאפשר להם לפדות את משפחותיהם מן העבדות ולספק להם חיים טובים יותר. מכיוון שידעו שיש סכנה גדולה לכך שיהרגו במהלך המרוץ, הם ביקשו לקבל את הכסף המובטח בתחילת המרוץ במטרה לסייע לקרובי משפחתם (Goldstein, 1990). מאז ועד ימינו לא היה כמעט ענף ספורט שנגע השחיתות לא פשה בו. אפילו בקריקט, שנתפס כספורט אריסטוקרטי ששוחק בעיקר על ידי אצילים מן המעמדות הגבוהים ברחבי האימפריה הבריטית במאות ה-18-19, היו מקרים של התנהגות מסוג זה. גם כאן נהגו האצילים השונים להמר בינם לבין עצמם על תוצאות המשחק (כלומר על זהות המנצח), וזה היה, כצפוי, פתח לשערוריות ולהטיות משחקים רבות (Underdown, 2000).

התופעה של מכירות המשחקים המשיכה ללוות את הספורט גם בתקופות מאוחרות יותר. בשנת 1971, בעקבות חשדות למכירות משחקים במדינת ישראל, החליט שר החינוך דאז, אהרון ידלין, למנות ועדה ממלכתית בראשותו של ד"ר משה עצינוני (שופט בית המשפט המחוזי בחיפה, ולימים שופט בית המשפט העליון), שנועדה לחקור שמועות בדבר מתן תשלומי כסף לשם הטיית משחקים בליגה הלאומית לכדורגל. ועדת עצינוני ראתה אז את התהוות הדברים בדיוק כפי שהכתירה אותם: "השחתת המוסר הציבורי וטוהר המידות בקרב העם ובפרט הנוער" (פלפל, 1994).

ועדת עצינוני המליצה לאסור על גורמים מסוימים, כמו מאמנים, שופטי כדורגל ושחקני כדורגל להמר, להפעיל או להיות שותפים, במישרין או בעקיפין, בכל הליך של הפעלת הימורים. בעקבות המלצות הוועדה אף הוסף סעיף מיוחד המגדיר את מכירת המשחקים כעבירה פלילית. לצערם הרב של הצופים, מכירת המשחקים עודנה "חיה ובוטטת" ועדות לכך אנו מקבלים כמעט מדי שנה מפרסומים שונים בתקשורת ומגורמי אכיפת החוק ברחבי תבל. כך למשל, בשנה האחרונה גילתה משטרת איטליה שמנהלי קבוצת "יובנטוס" (שזכתה באליפות איטליה ב-7 מתוך 12 השנים האחרונות), ניהלו מגעים עם ראשי ההתאחדות, השפיעו על הרכב השופטים, איימו על שופטים ועל קוונים, ואילצו עיתונאים לדווח שקר – הכול במטרה לגרום להצלחת הקבוצה (Barazini, 2006).

מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את תפיסות הציבור של אוהדי הספורט במדינת ישראל בנוגע לחומרות של עבירת "מכירת משחקים" שביצעו ספורטאים, ותפיסות אלו הושוו לתפיסות מקבילות הנוגעות לחומרותן של עבירות אחרות.

מחקרי חומרה מודדים ומנתחים באמצעות סקרים השקפות ותפיסות סובייקטיביות של הציבור (בכלל, או של קבוצות חברתיות מסוימות בתוכו – כפי שמתבצע במחקר הזה) לגבי חומרות של סוגים שונים של עבירות פליליות המוגדרות ככאלה על פי החוק הפלילי המקומי. סקרים אלה מופיעים כתחום מחקר מרכזי במדעי החברה ב-40 השנים האחרונות (O'Connell & Whelan, 1996), ובמיוחד לאחר פרסומו של מחקרם פורץ הדרך של סלין

וולפגאנג (Sellin & Wolfgang, 1964), שבו התבקשו מדגמים של סטודנטים, שוטרים ושופטים להעריך את חומרתן של 141 עבירות פליליות. מחקר זה שוחזר עד היום בפורמטים רבים, בתקופות זמן שונות ובמדגמים תרבותיים רבים (כגון: Akman et al., 1967; Cullen et al., 1982; Evans & Scott, 1984; Van Dijk & Van Kesteren, 1996). במהלך מחקרי חומרה נדרשים נבדקים להעריך את חומרתן של עבירות שונות, על פי רוב של אלה המוצגות באמצעות תרחישים היפותטיים הידועים כ"תסריטי פשע" (Herzog, 2003). במהלך מחקרים אלה החוקרים מבקשים מנבדקים שונים להעריך ולדרג מגוון של מעשים סוטים ופליליים על פי חומרתם הנתפסת, וכך הם מנסים לבדוק את המחלוקת בין מודלים של הסכמה לבין מודלים של עימות (Warr, Gibbs, & Ericson, 1982). לעתים, ניתן למצוא פערים בין תפיסת החוק לבין תפיסת הציבור ולגלות בדרך זו עד כמה החוק משקף את העמדות הרווחות בציבור הרחב או בקבוצה החברתית הנחקרת. מידת החומרה שמייחס הציבור לעבירה היא עניין חשוב כשלעצמו שכן מידת החומרה הנתפסת עשויה לנבא את מידת הנכונות של הציבור לדווח על עבירה ולמגר אותה (Goudriaan, Lynch, & Nieuwbeerta, 2004). הרצוג (2003) מוסיף כי הממצא העקבי ביותר עד כה של מחקרי החומרה הוא הסכמה רחבה בין הנבדקים בנוגע לחומרת עבירות מסוימות. במחקרי החומרה שנערכו בישראל (ראה למשל Herzog, 2003) ומחוצה לה (O'Connell & Whelan, 1996) נמצא כי בין קבוצות חברתיות שונות בתוך אותה האומה וכן בין התרבויות השונות, קיימת הסכמה רחבה לכך שבין העבירות הניתנות להערכה, העבירות האלימות הן החמורות ביותר, וככל שהפגיעה הגופנית בקורבן גדולה יותר – כך עולה חומרת העבירה. אחרי עבירות אלו ממוקמות, בדרך כלל, עבירות רכוש, עבירות צווארון לבן, ובסוף רשימת החומרה מדורגות עבירות מוסר, עבירות ללא קורבנות, ועבירות מנהליות (O'Connell & Whelan, 1996). יתרה מכך, ככל שעבירה נתפסת כחמורה יותר, כך קטנה רמת חוסר ההסכמה לגבי חומרתה, כפי שהדבר מתבטא בסטיות התקן הנמוכות סביב הממוצע. מכך ניתן להסיק על רמה גבוהה מאוד של הסכמה באשר לדירוג הגבוה של חומרת עבירות האלימות (Cullen, Clark, Polanzi, 1982; Levi & Jones, 1985; O'Connell & Whelan, 1996). למרות המגוון העצום של מחקרי חומרה לא אותרו מחקרים העוסקים בחומרתה של עבירת מכירת המשחקים, ולכן עשוי המחקר הזה להיות בעל חשיבות מיוחדת כמחקר חומרה ראשון מסוגו.

אף על פי שניתן לראות את עבירת המכירה של המשחקים כסוג של עבירת צווארון לבן, השערת המחקר היא שהיא תיתפס בחומרה רבה יותר מעבירות בעלות מעמד דומה לה. סתרלנד וקרסי (Sutherland & Cressey, 1978) הגדירו עבירות צווארון לבן כפשעים המבוצעים על ידי אנשים בעלי עמדה חברתית גבוהה במהלך עיסוקיהם החוקיים/הלגיטימיים. בהגדרה זו ניתן לכלול את ספורטאי הצמרת במאה ה-21. את העבירה הנסקרת בעבודה זו – מכירת משחקים – ניתן להגדיר כמעשים של אנשים בעלי עוצמה ויכולת המנצלים

את תחום עיסוקם ומשרותיהם כדי לשלשל לכיסם ולכיסו אחרים סכומים גדולים באופן בלתי חוקי. תהליך זה כרוך לעתים בנוק ציבורי ניכר (Sutherland, 1941). לכן שאלת המחקר המרכזית בעבודה זו היא כדלהלן: מהי תפיסת החומרה של עבירת מכירת המשחקים בהשוואה לעבירות אחרות בקרב אוהדי ספורט?

השיטה

מערך המחקר

מערך המחקר הפקטוריאלי (factorial designs) הועדף במחקר הזה על פני שימוש בשיטות קונבנציונאליות יותר, כמו סקרים ותרחישים פשוטים. מערך מחקר זה נעזר בתסריטים רב-ממדיים המוצגים בצורה המשלבת את היתרונות של מערכי ניסויים ושל סקרים רגילים (Rossi & Anderson, 1982; Rossi & Berk, 1997). התסריטים, לפי שיטה זו, נוצרים על ידי בחירה אקראית של ערכים מתוך משתנים רבים, עד שכל משתנה מיוצג בתסריט. מגוון התסריטים השונים מהווים מדגם אקראי של כל התסריטים האפשריים הניתנים להשגה מתוך הקומבינציות של כל הערכים של המשתנים שנבחרו.

השינוי האקראי של ערכיהם של משתנים רבים על פני תסריטים היפותטיים רבים, והפיקוח על המאפיינים האישיים של הנבדקים מאפשרים לשיטה זו לבדוק באופן אמפירי את השפעתם של משתנים בלתי-תלויים רבים בעת ובעונה אחת על משתנה תלוי (עמדת הציבור בנושא מסוים) על ידי קביעה של אומדנים תקפים לגבי תרומתם של כל אחד מהם לשיפוטו של הנחקר. עקב יתרונותיה שיטה זו מיושמת כדי לבחון נושאים והיבטים קרימינולוגיים מגוונים (Applegate, Wright, Dunaway, Cullen, & Wooldredge, 1993; Jacoby & Cullen, 1999; Rossi & Berk, 1997).

איסוף הנתונים

המחקר התבצע בשלוש חזיתות עיקריות, וכלל העברת שאלונים בקרב אוהדי ספורט באתרי אוהדים ובפורומים שונים באינטרנט. בנוסף, שאלונים חולקו גם במפגשי עמותות וחוגי אוהדים, ובהסעות למשחקי חוץ של קבוצות. חשוב לציין בהקשר זה שהמחקר נוקט שיטות של דגימה לא הסתברותית. מדובר בתהליך של בחירת פריטים מן האוכלוסייה באופן שהסתברות לבחירת כל פריט אינה ידועה – פריטים מסוימים ייבחרו בוודאות, ואחרים לא ייבחרו בכלל. משתמע מכך כי יכולת הייצוגיות של המחקר נפגמת (מכיוון שהנבדקים לא נדגמו בבדיקה אקראית), ולכן יהיה קשה לטעון שהממצאים במדגם משקפים את כלל האוכלוסייה. המחקר שנערך יספק מידע על התופעה הנחקרת בקרב אוכלוסיית האוהדים (מדובר במיפוי של התופעה, שיאפשר להגדיל ולהכיר את הידע בתחום). הקושי בעת ביצוע המחקר היה התחום והאוכלוסייה הנחקרת – ציבור אוהדי הספורט במדינת ישראל, שאין אפשרות להשיג מסגרת דגימה כלשהי שלו והיקפיו אינם ידועים.

במדגם נכללו 203 אוהדי ספורט מכל רחבי הארץ. עקב שיטת בחירתו, המדגם הוא לא הסתברותי, לכן קשה לאמוד את ייצוגיותו, וקשה להשליך את הממצאים במדגם על כלל האוכלוסייה. שיטת הדגימה הנה מסוג מדגם שיפוט/מדגם תכלית – כלומר: נבחרו יחידות דגימה המייצגות (על פי השקפתו של החוקר) את האוכלוסייה הנחקרת של ציבור האוהדים בצורה הטובה ביותר (בייט מרום, 1986) – אוהדי ספורט אדוקים המגדירים את עצמם ככאלה, והמקדישים לאהדה זו פרק ניכר מזמנם. מעיון בלוח 1 ניתן לראות שהמדגם הטרוגני מאוד ובעל טווח גילים רחב יחסית (טווח: 16-51), ורמת ההשכלה של הנחקרים גבוהה יחסית (12.78 ממוצע שנות לימוד). מרבית הנחקרים הציגו את עצמם כאוהדי ספורט אדוקים (הערכים נמדדו על סולם אהדה אשר בו הערך הנמוך – 1 מסמל אהדה מעטה ביותר, והערך 11 מסמל אוהד ספורט אדוק; ממוצע האהדה של האוהדים עמד על 9.83).

לוח 1:

נתונים כלליים עבור מדגם אוהדי הספורט

המשתנה	אחוזי שכיחות	אחוזי שכיחות	אחוזי שכיחות
מגדר	78% גברים	22% נשים	
אמונה דתית	64% חילוניים	30% מסורתיים	6% דתיים
ילידי הארץ	86% ילידי הארץ	14% עולים חדשים	
מצב משפחתי	89% רווקים	11% נשואים	

המשתנה	ממוצע	סטיית תקן
גיל	23.72	6.5
השכלה (שנות לימוד)	12.78	1.94
מידת אהדה (ערכים על סולם אהדה)	9.83	1.1

תפיסות החומרה של הנחקרים לגבי תסריטים היפותטיים של עבירות שונות, וביניהן עבירה של מכירת משחק, נאספו באמצעות שאלונים אישיים ואנונימיים שהועברו לנבדקים באמצעות דואר אלקטרוני בפורומים השונים, ושנמסרו באופן אישי במפגשים השונים. איסוף הנתונים בוצע במהלך חודשי מאי עד יולי 2006. בדיקה של העיתונים היומיים המרכזיים של ישראל לא העלתה דיווח על מכירות משחקים או על עבירות שחיתות לא

שגרתיות בישראל בתקופה זו, שהיו יכולים להשפיע על עמדות הנחקרים. דירוגי החומרה נמדדו על סולם ליקרט שערכיו נעים בין 1-11, המשמש כסולם הדירוג המקובל במחקרי החומרה (Rossi & Anderson, 1974; O'Connell & Whelan, 1996). אחד מחסרונותיו של סולם זה הוא שהתשובות עשויות להצטמצם במרכז (ערכים 5-8). לשם פיקוח מוגבר ואפשרות להתייחסות נוספת הועברו, כאמור, שאלונים זהים בקרב 46 נבדקים מאתרי אינטרנט ופורומים שונים באינטרנט, אשר אינם עוסקים כלל בספורט. מדגם הפיקוח (שנתוניו מוצגים בלוח 2) הוא הטרוגני במונחים של גיל הנחקרים ורמת השכלתם אשר הייתה גבוהה יחסית (12.34 שנות לימוד בממוצע). מרבית הנחקרים לא הציגו את עצמם כאוהדי ספורט אדוקים (ממוצע האהדה היה 3.89 כאשר הערכים נמדדו על סולם אהדה אשר בו הערך הנמוך – 1 מסמל אהדה מועטה ביותר, והערך 11 – מסמל אוהד ספורט אדוק).

לוח 2:

נתונים כלליים עבור מדגם הפיקוח

המשתנה	אחוזי שכיחות	אחוזי שכיחות	אחוזי שכיחות
מגדר	51% גברים	49% נשים	
אמונה דתית	61% חילוניים	31% מסורתיים	8% דתיים
ילידי הארץ	73% ילידי הארץ	17% עולים חדשים	
מצב משפחתי	14% רווקים	86% נשואים	

המשתנה	ממוצע	סטטיית תקן
גיל	21.34	4.27
השכלה (שנות לימוד)	12.34	1.90
מידת אהדה	3.89	1.58

השאלונים היו קצרים יחסית, וכללו 6 תסריטים קצרים שונים שהנבדקים התבקשו להעריך. השאלון הורכב מתסריט של עבירת מכירת המשחקים ומעוד חמישה תסריטים היפותטיים של עבירות שנבחרו באקראי מתוך רשימת עבירות טיפוסיות ושכיחות המייצגות מגוון רחב של עבירות אפשריות (עבירות אלימות, עבירות מין, עבירות רכוש ועבירות ללא קורבנות), המשמשות כמשתני פיקוח לתפיסות החומרה של עבירת מכירת המשחקים (הליך זה מקובל

במחקרי חומרה (למשל, Herzog, 2003). חלקו השני של השאלון כלל איסוף משתנים סוציו-דמוגרפים של הנבדק ואת מאפייניו, על מנת לזהות פערים בתפיסות בין קבוצות שונות במדגם האוהדים. תוכן השאלון נבדק במבחן מקדים עם קבוצת נחקרים מצומצמת (כ-20 נבדקים).

השאלונים נשלחו ל-281 משתמשים באתרי אינטרנט ובפורומי אוהדים שונים, ושיעור ההיענות עמד על 47 אחוז, לאחר שהוחזרו 132 שאלונים מלאים. בנוסף הועברו עוד 71 שאלונים במהלך מפגשי אוהדים ובמהלך הסעות למשחקים – כל השאלונים האלה הוחזרו. בקרב מדגם הפיקוח הועברו השאלונים ל-111 משתמשים באתרי אינטרנט ובפורומים שונים, ושיעור ההיענות עמד על 41 אחוז, לאחר שהושבו 46 שאלונים מלאים.

הגדרת המשתנים

המשתנה התלוי. לאחר קריאת כל תסריט, הנבדקים התבקשו לשפוט אותו באופן סובייקטיבי ולהעריך את חומרתו על ידי בחירת ערך של חומרה לפי סולם ליקרט (1 – "לא חמור כלל" ועד 11 – "חמור מאוד"), על פי המקובל במחקרי חומרה שונים (Herzog, 2003). הערכת החומרה של התסריט היוותה את המשתנה התלוי הנחקר, כאשר ערכיו קיבלו התייחסות כאל סולם רווח.

המשתנים הבלתי תלויים ובקרה. חמישה-עשר המשתנים הבלתי-תלויים במחקר זה נובעים משני מקורות: שישה משתנים בוחנים מאפיינים סוציו-דמוגרפים של הנבדקים – גיל, מגדר, השכלה, אמונה דתית, מצב משפחתי, ארץ לידה – כמקובל במחקרי חומרה שונים שהתבצעו במדינת ישראל (ראה Herzog, 2003). למשתנים אלו צורף משתנה נוסף – מידת האהדה של הנבדק, משתנה שמחקרי אלימות בספורט בארץ ובעולם גילו שיש לו השפעה על התנהגות אלימה במגרשי הספורט (Spates, 1976). היות והמחקר הוא מחקר חומרה ראשוני על נושא מכירת משחקים, נבחרו משתנים אשר יוחסה להם חשיבות או השפעה כלשהי ביחס למשתנה "מידת החומרה". שמונה משתנים בוחנים מאפיינים שונים של מבצע העבירה – גיל הספורטאי, מוצאו, מעמדו – האם הוא שחקן נבחרת או שחקן ליגה – השתייכותו (האם שייך לקבוצה אותה הוא אוהד או לקבוצה יריבה), סכום המכירה, עבר פלילי, ענף הספורט וחשיבות המשחק.

תוצאות מחקרים בתחום הספורט (אמיר, 1997) גילו שיש קשר אמוציונאלי והתייחסות שונה למשתנים: "חשיבות המשחק" (במכלול של ליגה או גמר גביע, כפי שהוצג בשאלון), ו"השתייכות", כלומר האם מדובר בשחקן קבוצתו של הנשאל או בשחקן בקבוצה יריבה. מחקרי חומרה שנעשו על מנת לבחון תפיסות חומרה של עבירות צווארון לבן גילו שישנה השפעה רבה בתפיסת החומרה כשלעברייך עבר פלילי, וכשסכום הכסף המעורב בעבירה גבוה (שוחד, מעילה וכו'), כמו גם למעמדו של מבצע העבירה – למשל מושל או סנטור

לעומת פקיד ממשל זוטור (Rossi & Anderson, 1982). מכיוון שהעבירה של מכירת המשחקים מכילה היבטים מסוימים של עבירת הצווארון הלבן, התבצעה חקירה של המשתנים הללו ביחס ובהתאמה לעבירה של מכירת המשחקים. בנוסף, משתנה אחר המוצג באופן שכיח במחקרי חומרה שונים והמשפיע על תפיסת החומרה הוא גילו של מבצע העבירה (Herzog, 2003).

במקרה של עבירת המכירה של המשחקים – מבצע העבירה הוא ספורטאי פעיל, ולכן נבחנו שלושה ערכים במשתנה זה (18 – גיל תחילת הקריירה הספורטיבית, 25 – גיל אמצע הקריירה הספורטיבית וגיל 32 – קרוב לסיומה של הקריירה הספורטיבית). המשתנה האחרון נחקר על מנת לבחון אם ישנה חשיבות לענף הספורט שבו משתתף הספורטאי ביחס לחומרה הנתפסת של מעשיו על ידי האוהדים.

כאמור, חמישה תסריטי פשיעה, המשתנים באופן אקראי במאפייניהם, הוצגו לכל נבדק. סוג העבירה בהם היה משתנה בקרה נוסף. כפי שכבר צוין, כדי לבנות תסריט מסוים נבחר ערך אחד בכל משתנה באופן אקראי (כאשר לכל אחד מהם סיכוי שווה להיבחר בכל משתנה). חשוב לציין שלמרות השימוש בשיטה הפקטוריאלית, מספר משתנים הוחזקו קבועים בכל התסריטים. מבצע העבירה הוגדר תמיד כשחקן (כלומר, ספורטאי). הוא גם הוצג כגבר בכל התרחישים. הסיבה לכך היא שספורט הנשים ברחבי העולם, ובעיקר בישראל, אינו זוכה לפופולריות ולהתייחסות זהה כמו הספורט התחרותי הגברי (Mandelbaum, 2004). בתסריטי הפיקוח (המשמשים כבקרה) נעשה שימוש בשישה משתנים ייחודיים נוספים הרלוונטיים לעבירות השונות – כגון: הסכום הנשדד, האם היה שימוש בנשק חם (בעבירת שוד), סיבת התקיפה (בעבירת תקיפה), האם היה שימוש בנשק קר (בעבירת אונס), וסוג הסם הנצרך וסגנון הצריכה (בעבירת צריכה של סמים) – באופן זהה וכפי שמקובל במחקרי חומרה שונים שנעשו על עבירות אלו במדינת ישראל.

ניתוח הנתונים ועיבודם

הניתוח כלל בדיקה של קשרים דו-משתניים בהתאם לשאלות המחקר ולהשערותיו ביחס לעבירה של מכירת המשחקים. לצורך זה, ובהתאם לסולם המדידה של המשתנים שנבדקו, נערכו שלושה סוגים של מבחני מובהקות: מבחני ניתוח שונות (מבחן F), מתאמים (פירסון), ומבחני t למשתנים בלתי-תלויים. בתחילה נבחו אם מידת החומרה של העבירה הספציפית בעיני אוהדי ספורט חמורה מעבירות אחרות. לאחר מכן נערכו מבחני מובהקות על מנת לבחון אם מאפייני הנבדק משפיעים על מידת החומרה הנתפסת של עבירת מכירת המשחקים. כמו כן, בוצעו מבחני מובהקות שונים כדי לבחון אם מאפייניו של מבצע העבירה משפיעים על מידת החומרה הנתפסת של עבירת מכירת המשחקים. בשלב שלישי, לצורך בדיקתם האמפירית של ההקשרים הללו במצב של פיקוח על משתנים נוספים, נערכו מבחני רגרסיה רב-משתנית על תפיסות החומרה של עבירת מכירת המשחקים.

ממצאים

לוח 3 מציג את הממוצעים (בסדר יורד) ואת סטיות התקן של החומרה הנתפסת של הנבדקים לתסריטים של סוגי העבירות השונות כפי שהעריכו אוהדי הספורט. הממצא העיקרי העולה מלוח 3 הוא שהעבירה של מכירת המשחק נתפסת באופן חמור ומשמעותי בהשוואה לשאר עבירות הפיקוח שנכללו בתסריטים, מלבד עבירת האונס (העבירה של מכירת המשחקים קיבלה ערך חומרה ממוצע גבוה של 9.78).

לוח 3:

ממוצעים וסטיות תקן של תפיסות חומרה על פי עבירות שונות בקרב אוהדי הספורט

מס' תרחישים	סטיית תקן	ממוצע החומרה הנתפסת	סוג העבירה
203	.86	10.13	אונס
203	1.09	9.78	מכירת משחק
203	1.40	8.27	תקיפה
203	1.39	7.86	שוד
203	1.54	6.69	גניבה מרכב
203	2.06	5.76	שימוש בסמים

* הנתונים הנ"ל נאספו תוך שימוש בשאלונים בשיטה הפקטוראלית ותוך שינוי היבטים שונים במשתנים הרלוונטיים בעבירת מכירות המשחקים (גיל הספורטאי, השתייכותו, הסטאטוס שלו, ענף הספורט בו הוא נוטל חלק, חשיבות המשחק, מוצאו, קיום עבר פלילי וסכום המכירה).

על מנת לבחון אם יש השפעה למשתנה "סוג העבירה" על משתנה "החומרה הנתפסת" נערך מבחן ניתוח שונות חד-כיווני, ונמצא קשר מובהק בין המשתנים ($F(5, 1217) = 282.34, p < .001$) בנייתוח מעקב מסוג Bonferroni נמצא שהבדלים אלה בערכי החומרה הנתפסת בין העבירה של מכירת המשחקים לבין שאר העבירות, למעט עבירת האונס, היו מובהקים סטטיסטית $p < .001$. לוח 4 מציג את הממוצעים (בסדר יורד) ואת סטיות התקן של החומרה הנתפסת של הנבדקים לתסריטים של סוגי העבירות השונות שהוערכו במדגם הפיקוח. הממצא העיקרי העולה מלוח 4 הוא שהעבירה של מכירת המשחק נתפסת באופן פחות חמור בצורה משמעותית בהשוואה לשאר עבירות הפיקוח שנכללו בתסריטים – למעט השימוש בסמים (העבירה של מכירת המשחקים קיבלה ערך חומרה ממוצע של 6.26).

לוח 4:

ממוצעים וסטיות תקן של תפיסות חומרה על פי עבירות שונות בקרב מדגם הפיקוח

מס' תרחישים	סטיית תקן	ממוצע החומרה הנתפסת	סוג העבירה
46	.73	10.06	אונס
46	1.29	8.03	תקיפה
46	1.31	7.34	שוד
46	1.73	6.91	גניבה מרכב
46	1.35	6.26	מכירת משחקים
46	2.18	5.78	שימוש בסמים

על מנת לבחון אם יש השפעה למשתנה "סוג העבירה" על משתנה "החומרה הנתפסת" נערך מבחן ניתוח שונות חד-כיווני ונמצא קשר מובהק בין המשתנים $[F(5, 275) = 49.13, p < .05]$. בניתוח מעקב מסוג Bonferroni נמצא שהבדלים אלה בערכי החומרה הנתפסת בין העבירה של מכירת המשחקים לבין שאר העבירות, חוץ מעבירת הגניבה מרכב והשימוש בסמים, היו מובהקים סטטיסטית ($p < .05$).

מעיון בלוח 5, הכולל את ממצאי מבחני המובהקות שנערכו עבור המשתנים של מאפייני העבירה השונים, ניתן לראות שרק שני משתנים נמצאו מובהקים סטטיסטית – המשתנה "השתייכות הספורטאי" (ששייכותו לקבוצה שהוא אוהד או ליריבה) והמשתנה "חשיבות המשחק" (משחק ליגה לעומת משחק גמר גביע).

לוח 5:

מבחני המובהקות עבור משתני מאפייני העבירה בקרב אוהדי הספורט

מובהקות	ערך סטטיסטי	המשתנה
.64	.211	גיל הספורטאי
.71	.632	מוצא הספורטאי
.464	.734	סטאטוס הספורטאי
** .007	3.153	השתייכות הספורטאי
.25	1.38	סכום המכירה
.64	.46	עבר פלילי
.245	1.165	ענף ספורט
*** .0002	-3.35	חשיבות המשחק

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

המשתנה "השתייכות הספורטאי". לוח 6 מציג את הממוצעים עבור הערכים השונים של המשתנה "שחקן בקבוצה שלך לעומת שחקן בקבוצה היריבה" ואת סטיות התקן השונות ביחס לעבירה של מכירת משחק.

לוח 6:

ממוצעי דרגות חומרה ביחס להשתייכות הספורטאי

השתייכות	ממוצע חומרה	סטיית תקן	מס' תרחישים
שחקן בקבוצתך	10.01	98.	109
שחקן ביריבה	9.53	1.17	94

כדי למצוא אם ישנה השפעה למשתנה "השתייכות הספורטאי" על מידת החומרה של עבירת המכירה של משחקים נערך מבחן t למשתנים בלתי-תלויים. ממצאי המבחן העלו שיש השפעה מובהקת להשתייכותו של הספורטאי על מידת החומרה, כאשר אוהדי הספורט תפסו בחומרה רבה יותר עבירה של מכירת משחק שבה מעורב שחקן מקבוצתם. **"חשיבות המשחק"**. לוח 7 מציג את הממוצעים עבור הערכים השונים של המשתנה "חשיבות המשחק" – משחק ליגה או משחק גמר גביע המדינה – ואת סטיות התקן השונות ביחס לעבירה של מכירת משחק.

לוח 7:

ממוצעי דרגות חומרה ביחס לחשיבות המשחק

חשיבות המשחק	ממוצע חומרה	סטיית תקן	מס' תרחישים
משחק ליגה	9.61	1.12	127
גמר גביע	10.13	95.	74

כדי למצוא אם ישנה השפעה למשתנה "חשיבות המשחק" על מידת החומרה של עבירת המכירה של משחקים נערך מבחן t למשתנים בלתי-תלויים. ממצאי המבחן העלו שיש השפעה מובהקת לחשיבות המשחק על מידת החומרה, כלומר כאשר המשחק חשוב יותר העבירה נתפסת כחמורה יותר. **"מאפייני הנבדק"**. מעיון בלוח 8, הכולל את ממצאי מבחני המובהקות שנערכו עבור המשתנים של מאפייני הנבדק, ניתן לראות ששלושה משתנים בלבד נמצאו מובהקים סטטיסטית – "מגדר הנבדק", "יליד הארץ" ו"מידת האהדה". להלן יפורטו בהרחבה תוצאות המשתנים שנמצאו מובהקים.

לוח 8:

מבחני המובהקות עבור משתני מאפייני הנבדק

מובהקות	ערך סטטיסטי	המשתנה
.638	.77	גיל הנבדק
*.031	1.98	מגדר הנבדק
.118	1.71	השכלת הנבדק
.053	2.988	אמונה דתית
.914	-.109	מצב משפחתי
**0.009	2.279	יליד הארץ
***.00001	.251	מידת אהדה

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

"מגדר הנבדק". לוח 9 מציג את הממוצעים עבור הערכים השונים של המשתנה (זכר, נקבה) ואת סטיות התקן השונות ביחס לעבירה של מכירת משחק. כדי למצוא אם ישנה השפעה למשתנה "מגדר הנבדק" על מידת החומרה של עבירת המכירה של משחקים נערך מבחן t למשתנים בלתי-תלויים. ממצאי המבחן העלו שיש השפעה למגדר הנבדק על מידת החומרה, כאשר גברים תפסו בחומרה רבה יותר את העבירה של מכירת המשחקים מנשים.

לוח 9:

ממוצעי דרגות חומרה ביחס למגדר הנבדק

מס' תרחישים	סטיית תקן	ממוצע חומרה	מגדר הנבדק
159	1.01	9.86	זכר
44	1.32	9.5	נקבה

המשתנה "ארץ מוצאו של הנבדק". לוח 10 מציג את הממוצעים עבור הערכים השונים של המשתנה (יליד הארץ, לא יליד הארץ) ואת סטיות התקן השונות ביחס לעבירה של מכירת משחק.

לוח 10:

ממוצעי דרגות חומרה ביחס לארץ לידת הנבדק

מס' תרחישים	סטיית תקן	ממוצע חומרה	יליד הארץ
176	1.07	9.86	כן
27	1.09	9.25	לא

כדי למצוא אם ישנה השפעה למשתנה "יליד הארץ" על מידת החומרה של עבירת המכירה של משחקים נערך מבחן t למשתנים הבלתי-תלויים. ממצאי המבחן העלו שיש השפעה למקום הולדתו של הנבדק על מידת החומרה, כאשר ילידי הארץ תפסו בחומרה רבה יותר את עבירת המכירה של המשחק מנבדקים שלא נולדו בארץ.

המשתנה "מידת האהדה". כדי למצוא אם ישנו קשר ליניארי בין המשתנה "מידת האהדה" של הנבדק למשתנה "מידת החומרה הנתפסת של עבירת המכירה של המשחק" – בוצע מתאם פירסון. ממצאי המבחן העלו שיש קשר ליניארי מובהק בין המשתנים – כשערכו של מקדם פירסון הוא 251. – ככל שמידת האהדה עולה כך עולה גם תפיסת החומרה. מעיון בלוח 11, הכולל את ממצאי מבחני המובהקות שנערכו עבור המשתנים של מאפייני העבירה בקרב מדגם הפיקוח, ניתן לראות שלא נמצאו משתנים מובהקים סטטיסטית.

לוח 11:

מבחני מובהקות עבור המשתנים מאפייני העבירה בקרב מדגם הפיקוח

מובהקות	ערך סטטיסטי	המשתנה
.595	.522	גיל הספורטאי
.117	2.48	מוצא הספורטאי
.089	2.934	סטאטוס הספורטאי
.768	.087	השתייכות הספורטאי
.614	.5	סכום המכירה
.382	.768	עבר פלילי
.785	.075	ענף ספורט
.145	2.305	חשיבות המשחק

מעיון בלוח 12, הכולל את ממצאי מבחני המובהקות שנערכו עבור המשתנים של "מאפייני הנבדק" בקרב מדגם הפיקוח, ניתן לראות שמשנתה אחד בלבד נמצא מובהק סטטיסטית – המשתנה "מידת האהדה".

לוח 12:

מבחני המובהקות עבור משתני מאפייני הנבדק בקרב מדגם הפיקוח

מובהקות	ערך סטטיסטי	המשתנה
.79	.02	גיל הנבדק
.0753	3.224	מגדר הנבדק
.86	-.14	השכלת הנבדק
.799	.225	אמונה דתית
.35	.879	מצב משפחתי
.058	3.463	יליד הארץ
*.046	.191	מידת אהדה

* p < .05

"מידת אהדה" בקרב מדגם האוכלוסייה ובקרב מדגם הפיקוח. כדי למצוא אם יש קשר ליניארי בין המשתנה "מידת האהדה" של הנבדק למשתנה "מידת החומרה הנתפסת", של עבירת המכירה של המשחק – נערך מתאם פירסון. ממצאי המבחן העלו שיש קשר ליניארי מובהק בין המשתנים – כשערכו של מקדם הפירסון הוא 0.191. – ככל שמידת האהדה גבוהה יותר כך עולה גם תפיסת החומרה.

מודל רגרסיה רב-משתנית לבחינת ההשפעה של משתני המחקר על דרגת החומרה הנתפסת של עבירת המכירה של משחקים

כדי לבדוק את השפעת משתני המחקר ומשתנים סוציו-דמוגרפים אחרים על דרגת החומרה הנתפסת של עבירת המכירה של המשחקים בקרב אוהדי הספורט נערך מודל רגרסיה רב-משתנית. לצורך בניית המודל הוגדרו מחדש חלק ממשתני המחקר והמשתנים הסוציו-דמוגרפים. כאשר יש משתנה בלתי-תלוי בינומי (במקרה הזה: מוצא השחקן, סטאטוס השחקן, השתייכות, עבר פלילי, ענף, חשיבות המשחק, מגדר הנבדק, האם הנבדק יליד הארץ ומצבו המשפחתי של הנבדק) קודדו מחדש ערכי המשתנה, כאשר לקבוצה הגדולה ניתן הערך "0", ולקבוצה הקטנה יותר הערך "1". אולם כאשר מוצג משתנה בלתי-תלוי רב קטגוריאלי (גיל הספורטאי, סכום המכירה, אמונה דתית של הנבדק), יש לבנות לכל ערך משתנה חדש – משתנה דמי. כך ערכי הבטא (beta) של כל ערך במשתנה יינתנו ביחס לערך ההתייחסות המופיעה בתחתית הלוח. שאר המשתנים הסוציו-דמוגרפים (שנות השכלה, גיל

הנבדק ומידת אהדה), שהם מסולם אינטרוולי, הושארו בצורתם המקורית. המשתנה "מצב משפחתי", שכלל במקור מספר ערכים והיה רב-קטגוריאלי, חושב, בסופו של דבר, במודל כמשתנה dummy בינומי מכיוון שכל המשיבים על השאלונים נמנו עם שתי קטגוריות בלבד (רווק – הקטגוריה הגדולה ונשוי). לוח 13 מציג את מידת ההשפעה ואת מובהקות ההשפעה של משתני המחקר ושל משתנים סוציו-דמוגרפים אחרים על ערכי החומרה הנתפסת של עבירת המכירה של המשחקים.

לוח 13:

מקדמי רגרסיה סטנדרטיים של משתני המחקר ומשתנים סוציו-דמוגרפים של הנבדקים לניבוי ערכי החומרה הנתפסת של עבירת מכירות המשחק

	203		N	
	*.219		R ²	
Tolerance	רמת מובהקות נצפית	מקדם רגרסיה סטנדרטי (Beta)	מקדם רגרסיה לא סטנדרטי (B)	משתנה
.782675	.272	-.082	-.215	גיל הספורטאי – בן 18
.826876	.776	.021	5.181E-02	גיל הספורטאי – בן 32
.893648	.602	-.036	-7.927E-02	מוצא הספורטאי
.849688	.279	.078	.170	סטאטוס הספורטאי
.814277	*.011	-.187	.408	השתייכות הספורטאי
.675123	.659	.035	8.361E-02	סכום המכירה – 100,000\$
.712208	.421	.063	.156	סכום המכירה – 1,000,000\$
.894457	.35	-.065	-.142	עבר פלילי של הספורטאי
.874672	.745	-.023	-5.002E-02	ענף הספורט
.839223	**0.003	.215	.483	חשיבות המשחק
.320443	.947	-.008	-1.275E-03	גיל הנבדק
.47201	.251	.11	6.158E-02	השכלת הנבדק
.746157	.449	-.058	-.152	מגדר הנבדק

המשך:

.852656	*.038	-.149	.358	אמונה דתית של הנבדק – מסורתי
.826861	.861	-.013	5.604E-02	אמונה דתית של הנבדק – דתי
.479008	.869	.016	4.229E-02	מצב משפחתי – נבדק
.905373	.109	-.111	-.366	האם הנבדק יליד הארץ
.679605	*.022	.185	.182	מידת האהדה

** p<.01, * p<.05

לפי ממצאי לוח 13, ככל שהספורטאי היה שייך לקבוצה שאהד, חשיבות המשחק הייתה רבה יותר עבורו (כמו משחק גמר גביע). כמו כן, ככל שמידת אהדתו הייתה גבוהה או אמונתו הדתית של הנבדק הייתה מסורתית, כך עלו ערכי חומרת העבירות. ערכי הבטא המוצגים מראים שלמשתנה "חשיבות המשחק" מידת ההשפעה הגבוהה ביותר על המשתנה התלוי, ואחריו המשתנים "השתייכות הספורטאי", "מידת האהדה" ו"אמונה דתית מסורתית", בהתאמה. בנוסף לכך, המודל הוא מובהק, וערך ה-R² עומד על 21%, כלומר המודל מסביר 21% מהשונות. ערך הנמוך מ-15. מעיד, בדרך כלל, על רמת חיזוי נמוכה – בעוד ערך R² הנמצא בין 4-15. מעיד על יכולת חיזוי ועל כוח הסבר בינוניים. זה המצב במקרה הנדון כאן. זאת ועוד, במודל אין בעיה כלשהי של מולטיקולינאריות (כלומר קשר חזק בין שני משתנים בלתי-תלויים, הגורם להערכות תוצאת הרגרסיה לא יציבות ומוטות). ההבחנה הזאת התבצעה על ידי שימוש בממד הסטטיסטי tolerance שמוודד את הקורלציה של משתנה בלתי-תלוי עם כל שאר המשתנים הבלתי-תלויים האחרים במודל (כדי לחשב ערך זה, מוחזק כל פעם משתנה בלתי-תלוי אחר כמשתנה תלוי ומחשבים את ערכו). תוצאה קטנה מ-2, משמעה בעיית מולטיקולינאריות. אינדיקציה נוספת לזיהוי בעיית מולטיקולינאריות היא קיום אחוז שונות מוסברת גבוהה במודל הרגרסיה (ה-R² של המודל כולו), אך ללא מובהקות סטטיסטית של מקדמי הרגרסיה השונים. ערכי ה-tolerance המוצגים גבוהים מ-2, ואחוז השונות המוסברת הוא בינוני, וניתן לראות מספר מקדמי רגרסיה בעלי מובהקות סטטיסטית.

דיון

מטרת מחקר זה הייתה לבדוק מהן עמדות ציבור אוהדי הספורט בישראל בנוגע לחומרת העבירה של מכירת משחקים בהשוואה לעמדותיו הנוגעות לחומרתן של עבירות אחרות. בנייתוח השונות שנערך נמצאה השפעה למשתנה "סוג העבירה" על ערכי החומרה הנתפסת. ערכי החומרה של עבירת המכירה של המשחק היו גבוהים באופן יחסי (ערך ממוצע של 9.78, שני רק לממוצע עבירת האונס) לעבירות השונות ולתסריטים של העבירות השונות. הממצאים שהתקבלו ממחקר זה הראו כי אכן עבירה שבה מעורב ספורטאי המוכר משחק נתפסה כחמורה באופן מובהק מכל סוגי העבירות האחרות מלבד עבירת האונס. תוצאות מחקר זה נוגדות באופן בולט את ההסכמה הרחבה בין הנבדקים בנוגע לחומרת עבירות מסוימות בקרב קבוצות חברתיות שונות מכיוון, שכפי שצוין, גישת ההסכמה תטען לסדר חומרה נתפסת זהה לחלוטין בקרב כל אוכלוסייה נחקרת (כלומר עבירות אלימות חמורות יותר מעבירות צווארון לבן).

קבוצת האוהדים שנחקרה במחקר הזה דירגה את העבירה של מכירת המשחקים, שאינה עבירה אלימה, בחומרה סובייקטיבית גבוהה מאוד. חומרה זו לא באה לידי ביטוי באופן זהה בקרב הנבדקים מקבוצת הפיקוח – אשר דירגו את העבירה של מכירת המשחקים דירוג המשקף עבירת צווארון לבן.

התחקות אחר תפיסות החומרה הסובייקטיביות של ציבור אוהדי הספורט מצביעה על קיומן של הנורמות החברתיות המקובלות בקרב אותה קבוצה חברתית. הערכים והנורמות הם אמות המידה המוגדרות על ידי התרבות שבאמצעותן הפרטים שופטים את הרצוי והטוב והן משמשות כהנחיות כלליות בחייהם החברתיים (Macionis, 1997). הערכים והנורמות של התרבות לא רק מטביעים את חותמם על האופן שבו נתפסת הסביבה, כי אם גם מעצבים את האישיות, כאשר לומדים לחשוב ולפעול על פי עקרונות מוסכמים, לשאוף למטרות ראויות ולהאמין בשורה של אמיתות חברתיות – בהתאם להשתייכות החברתית של הפרטים. עבור כל קבוצה או תת-תרבות חברתית באוכלוסייה יש נורמות שמהוות כללים וציפיות שתת-התרבות מנחה באמצעותם את התנהגות חבריה.

ספייטס (Spates, 1976) טען שאוהדי הספורט מהווים "תת-תרבות", וחולקים דפוסים חברתיים המייחדים מגזר מסוים של האוכלוסייה בחברה. ספייטס גם עמד על מקומו המרכזי של הספורט התחרותי בתרבות האמריקנית, וניסה לבחון מדוע כוכבי ספורט הופכים לא אחת לגיבורי תרבות. ניתן לטעון שעבור תת-התרבות של אוהדי הספורט יש הנחיות מוגדרות הנוגעות להתנהגות המצופה מהם (כמו למשל: לבוש הולם, הגעה למשחקים, אהדה) וגם מהספורטאים הנוטלים חלק במשחק (הגינות והתנהגות ספורטיבית ראויה). ספורטאי ש"סרח" ואינו פועל בהתאם לנורמות המצופות עשוי להיתפס כמסכן את תת-התרבות הספציפית, ולכן היחס אליו יהיה חמור.

מחקרים גילו שתת-תרבויות אינן רק מקור של רב-גוניות ברוכה, אלא גם של מתחים

ואלימות שלעתים מופנים כלפי אלו המתנהגים בצורה לא נאותה (Sekulic, 1994). ההיסטוריה הוכיחה גם היא שאוהדי הספורט מפנים את זעמם ואת אכזבתם מספורטאים שונים באופן אמוציונאלי ואינטנסיבי ביותר. כך למשל, אנדראס אסקובר, בלמה של נבחרת קולומביה "שאכזב" את אוהדי הכדורגל במדינה במסגרת גביע העולם לכדורגל בשנת 1994 (בכך שכבש שער עצמי), נרצח במהלך אותה השנה על ידי אוהדים זועמים.

את ההבדלים בערכי החומרה השונים בין גברים לבין נשים בקבוצת האוהדים במחקר ניתן להסביר באמצעות כמה אבחנות שנמצאו במחקרים שונים שניסו לעמוד על עוצמת הקשר וההזדהות שחשים אוהדי הספורט כלפי קבוצתם. כך למשל, התגלה שגברים אוהדי ספורט הם בעלי סיכון גבוה ללקות בהתקף לב ביום של משחק חשוב (אצל נשים לא נמצא קשר כזה).

חוקר הולנדי (Van Der, 1997) מצא כי מקרי המוות מהתקפי לב עלו בכ-50% בשנת 1996 כשנערך משחק כדורגל שבו הפסידה הולנד לצרפת ונשרה ממשחקי אליפות אירופה. החוקר מייחס את העלייה במקרי המוות לעלייה בלחץ ובהתרגשות אצל הגברים (התרגשות ולחץ שלא נמצאו בעוצמות זהות בקרב הנשים). החוקר בדק את מספר מקרי המוות אצל גברים ואצל נשים בני 45 ומעלה ביום שבו נערך המשחק הגורלי, והשווה אותו למספר מקרי המוות בחמשת הימים שלפני המשחק ואחריו, ולמספר מקרי המוות באותה התקופה בשנת 1995 ובשנת 1997. אצל הגברים מספר מקרי המוות מהתקפי לב עלה משמעותית ביום שבו נערך המשחק (41 מקרים), בהשוואה לחמשת הימים שלפני המשחק ואחריו (בממוצע 27.2 מקרים). לא נראתה עלייה במספר מקרי המוות של נשים (ממצאי מחקר זה מחזקים את ההיבט האמוציונאלי ואת ההזדהות בין הגברים לקבוצתם). מחקרים נוספים עמדו גם הם על הקשר בין מגדר להזדהות ספורטיבית וגילו שגברים מעורבים יותר מנשים בספורט (Bridge, 1982) וההזדהות שלהם עם קבוצותיהם גדולה יותר.

הסבר אפשרי נוסף לתפיסות החומרה הגבוהות נעוץ במונח "קבוצת התייחסות". קבוצת ההתייחסות היא קבוצת חברתית המשמשת נקודת מוצא השוואתית לגיבוש עמדות או לקבלת החלטות (Stouffer, 1949). כל פרט מעדיף קבוצות מסוימות על אחרות. העדפות אלו ממחישות מאפיין מרכזי נוסף של דינמיקה הקבוצתית: הניגוד שבין קבוצת "אנחנו" לבין קבוצת ה"אחרים". קבוצת ה"אנחנו" (in-group) היא קבוצת חברתית שחבריה מוקירים אותה ונאמנים לה – ובהקשר של הספורט – חברי קבוצת ה"אנחנו" הם אוהדי ספורט של קבוצת מסוימת או של ענף ספורט מסוים. צדו השני של המטבע הוא קבוצת ה"אחרים" (out-group). זו קבוצת חברתית שחשים כלפיה תחרות או התנגדות. מתחים בין קבוצות מסייעים לא אחת להדגשת גבולותיהן ומקנים לאנשים תחושה ברורה של זהות חברתית. שתי הקבוצות, הן של אוהדי הקבוצה ושל ענף הספורט והן של הספורטאים האמורים להיות נאמנים לקבוצה ולציבור האוהדים, מעודדות נאמנות, ובד בבד הן מעוררות קונפליקטים ומתחים. עם זאת, צורה זו של דינמיקה קבוצתית מעודדת גם עיוותי מציאות המשרתים מטרות אנוכיות. מחקרים מלמדים שחברי קבוצות "אנחנו" רואים את עצמם באור חיובי

יתר על המידה, ומאמצים עמדות שליליות ובלתי הוגנות כלפי קבוצות ה"אחרים" וכלפי המנסים לפגוע בקבוצת ה"אנחנו" (למשל, ספורטאי מענף הספורט הרלוונטי) (Tajfel, 1982). באופן כללי נטען שאנשים מצטרפים לקבוצה משום שהיא מספקת צרכים חברתיים ופסיכולוגיים חשובים כמו הצורך בהתחברות חברתית או הצורך בתשומת לב ובחיבה. אנשים מצטרפים לקבוצה משום שהשייכות לקבוצה מאפשרת להשיג מטרות או לבצע מטלות שלא היה אפשר לבצען לבד. להשתייכות לקבוצה יכולה להיות השפעה על הדימוי העצמי של האדם ועל הדרך שבה הוא מגדיר את עצמו: ככל שהאדם חבר בקבוצות רבות יותר הנחשבות בעיניו או בעיני החברה כיוקרתיות, כך משתפרת הערכתו העצמית. אוהדי ספורט אדוקים מהווים קבוצה ראשונית שהיחיד בוחר להשתייך אליה – כלומר, קבוצה המשמשת מסגרת חברתית אינטימית ויציבה המעניקה לחבריה תמיכה רגשית, וההתקבלות לשורותיה אינה כרוכה בדרישות פורמליות כלשהן; זו קבוצה שחבריה מבלים חלק ניכר מזמנם זה בחברת זה, משתתפים בשורה של פעילויות משותפות וחשים שהם מכירים היטב זה את זה (Wirth, 1938). מתפתח מעין קשר ראשוני, אינטימי ותומך בין אוהדי הספורט לבין הקבוצה והשחקנים המייצגים אותה (לא אחת, הגישה הרווחת בקרב אוהדי הספורט היא ש"אמא וקבוצת כדורגל לא מחליפים"). "בגידה" של ספורטאי, השייך לקבוצה האהודה ולענף הספורט האהוד, בערכים שעליהם מושתת הקשר והאמון ההדדי תיתפס כחמורה, משום שהאזהדים עשויים לחוש אכזבה על רקע אישי ופגיעה אישית יותר משיחושו כשהעבירות נעשות על ידי אנשים שאינם שייכים לקבוצה האהודה הראשונית היציבה והתומכת (South & Messner, 1986).

הסבר זה מתקשר לממצאיו של צ'אלדיני (Cialdini, 1976), שעמד על המושג "Basking in reflected glory". לטענתו, ההסתופפות בזוהר הזולת – ובמידה מסוימת ההערכה העצמית של הפרט, מושפעת מן האנשים ומן הקבוצות שאיתם הוא מזדהה. אנשים מסתופפים בזוהר הזולת על ידי הצגת קשריהם עם אנשים או עם קבוצות מצליחות (כמו קבוצות ספורט מסוימות). כלומר, חברות בקבוצת ספורט מסוימת או היותו של פרט חלק של אוהדי קבוצת ספורט מצליחה משפרת את הדימוי העצמי של האדם ותגרום לו לגאווה רבה. מקרה, שבו ספורטאי מאותה קבוצה מתנהג באופן לא נאות ו"מבייש" את הקבוצה ואת אוהדיה גורם ליחס שלילי כלפיו. את התופעה הזאת הגדיר צ'אלדיני כ"התנתקות מכישלון נשקף" (cutting off reflected failure).

על פי גישה שונה לחלוטין, עוצמת החמורה הנתפסת הגבוהה של עבירת מכירת המשחקים נעוצה בתפקידה של התקשורת ובתהליך ההבניה החברתית. התקשורת היא זו שמלבה את היצרים, וגורמת לכך שהעבירה של מכירת המשחק תיתפס כחמורה יותר מעבירות אחרות. קורטן (Kurten, 2001) היטיב לתאר במאמרו את מצב זכויות השידור בספורט לקראת המאה ה-21 GAME BIDDING – בתרגום חופשי: משחק המשא ומתן או משחק של הצעות מחיר. קורטן מצביע על ההגבלה הקיימת בין המשחק הספורטיבי לבין ה"משחק" העסקי:

בשניהם יש שחקנים וחוקים נוקשים, שניהם נתונים להתפתחויות ולשינויים, בשניהם שחקנים חדשים המצטרפים לזירה, קשה לחזות מה תהיה התוצאה, יש מנצח ומפסיד, ובשניהם המנצח זוכה בכל. ההבדל הוא ששדה המשחק העסקי מורכב מטלפונים, פקסים וחדרי דיונים, וכלי המשחק המרכזי הוא כסף. לטענתו, כסף הוא שמנווט את דרכיהם של התקשרות והספורט המקצועני בעידן של המאה ה-21. הספורט המקצועני כיום הוא עסק לכל דבר. אגודות נסחרות בבורסה, בעלי הון שולטים בקבוצות ומשלמים לספורטאים משכורות עתק, סמליהם המסחריים של נותני חסות מעטרים את מדי השחקנים ואת צידי המגרש, והקהל (באצטדיון ובבית) משלם כדי לראות משחקים. גם התקשורת הולכת ונעשית מסחרית. טכנולוגיה מתפתחת הולידה עוד ועוד ערוצי תקשורת ואפשרויות שידור. תאגידי ענק כלכליים שולטים בעיתונים, ברדיו, בטלוויזיה ובאינטרנט. הכול מתנהל בצורה תחרותית ובמאבק מתמיד אחרי פרסום, צופים ורייטינג. לכן יהיה קל לשער מה קורה כאשר דרכיהן של תעשיות אלה מצטלבות. המשיכה ביניהן היא, באופן טבעי, עזה. לכאורה, הקשר הוא מוצלח ופורח, אך ההשפעות השליליות צצות על פני השטח. מסחור יתר, פגיעה בטוהר הספורט, תחרותיות מוגזמת, וסחרור כלכלי, הן רק מעט מהן. בימינו שיעור ניכר מצרכני הספורט צופים במשחקי הספורט כפי שהם מסוקרים בטלוויזיה ובאמצעי התקשורת האחרים, ולא דווקא מצויים פיזית במקום התרחשותם (אצטדיונים, וכד'). לפי נובק (1976), בניגוד לקהל באצטדיון שרכש כרטיס ולכן יישאר לצפות במשחק עד סופו גם אם הוא משעמם, קהל הצופים בבית אינו קהל שבו. בלחיצה על השלט יכול הצופה בטלוויזיה לעבור ולצפות באינסוף אפשרויות מרתקות ומעניינות יותר.

אירועי ספורט הם מעצם טבעם דרמטיים משום שהם מבוססים על תחרות שבסופן יש מנצח/ת. אך הדרמה של שידור המשחק מועצמת באמצעים חזותיים ובאמצעות שדרני הספורט. צוות שבו יותר מפרשן אחד, לעתים שחקן מפורסם לשעבר, יוצר תחרות לא רק על המגרש, אלא גם בתא השידור בין הפרשנים השונים. קוקלי (Cokley, 1990) מצא ששדרנים מקבלים הנחיות כמו אלה: להדגיש את המילה הראשונה של כל משפט על מנת ליצור התלהבות; להשתמש בביטויים נפוצים ומעצימים, כמו: מומנטום, מאמץ קבוצתי, משחק חשוב, משחק נשמה, כוכב ושחקן מבטיח. אם מדובר בסיקור של משחק ביתי, אז ההנחיה היא לכוון בשמות משפחה את שחקני הקבוצה היריבה, ולכוון בשמות פרטיים את שחקני הקבוצה הביתית (בכוונה ליצור הזדהות). זילמן (Zilman, 1977) הראה שאנשים אשר צפו במשדרי ספורט המלווים בפרשנים מצאו את המשחק קשוח ומבדר יותר מאלה אשר צפו באותו משדר ללא פרשנים.

כהן (1973) טען שהעבירה של מכירת המשחקים נתפסת כחמורה בגלל מה שהוא מכנה "פאניקה מוסרית". על פיו, ישנה קבוצה של אנשים שהוא מגדיר כ"נושאי צלב מוסריים" – במקרה הנדון, אנשי תקשורת העוסקים בתחום הספורט, שמסיבות שונות מגדירים תופעה/ התנהגות כבעייתית שיש להתמודד עמה.

הטיפול של התקשורת בעבירה של מכירת משחקים, שהוא בדרך כלל טיפול מקיף ונוקשה מאוד, ושאינו מאפיין עבירות שבהן מעורבים ספורטאים אחרים, הוא הגורם לתפיסת החומרה הגבוהה. ספקטור וקיטוסוס (Spector & Kitususe, 1977) משתמשים במושג claim making, וטוענים שאם מנסים לבדוק את ההגדרות של החברה לתופעה מסוימת כבעיה חברתית, יש לבחון מיהם האנשים המעלים את הטענות. בכל חברה יש קבוצה חזקה (במקרה הזה אנשי התקשורת) העסוקה בתהליך ההבניה החברתית. לטענתם, כל בעיה חברתית היא תוצר של אותו תהליך הבניה חברתית – כלומר, אוהדי הספורט יתפסו עבירה של מכירת משחקים כחמורה יותר משום שהכיסוי התקשורתי לאורך השנים הנוגע לספורטאים שנחשדו בעבירה מסוג זה היה נרחב מאוד, וכלל שימוש בביטויים ובניסוחים קשים לאורך תקופה ארוכה יותר מאשר בעבירות אחרות.

אפשר גם לטעון שהתקשורת מבצעת "דרמטיזציה של הרוע" (Tannenbaum, 1930). כלומר, עיתונאי הספורט השונים תורמים לפירוש של התנהגות מסוימת כקיצונית ורעה, ומבצעים מעין תהליך של האדרה ושל קישור אירועים עמומים למוניטין של אדם או של תת-קבוצה חברתית – בדיעבד, לאחר ביצוע עבירה כלשהי. חשוב גם לזכור שאדם (במקרה הנדון אוהד ספורט) אינו אוהב לחוש מרומה, בעיקר אם התאמץ לבוא למגרש ולשלם עבור התענוג של צפייה באירוע ספורט (Kiln, 1998).

סיכום

התחקות אחר תפיסות החומרה הסובייקטיבית של אוהדי הספורט יכולה להצביע על מהותן של הנורמות החברתיות המקובלות בקרב התרבות המסוימת הזאת, ולהבהיר מה נתפס כהתנהגות חריגה באותה קבוצה חברתית. מאמר זה ביקש לבחון את תפיסותיו של ציבור אוהדי הספורט הישראליים בנוגע לחומרת העבירה של מכירת המשחקים ולהשוות אותה לתפיסות החומרה של עבירות אחרות.

הממצאים שהתקבלו במחקר הזה הראו כי עבירה זו אכן נתפסת כחמורה יותר מכול סוגי העבירות האחרות, למעט עבירת האונס. יש מקום להמשיך ולחקור את הנושא הזה על כל היבטיו. כך למשל, יש לנסות לבחון מהי הענישה הרצויה וההולמת, על פי אוהדים, לעבירה הספציפית על מנת לקבל מושג בנוגע לקיומם של הפערים בין גישתם של רשויות החוק לבין עמדות ציבור האוהדים בנושא העבירה, או לגודלם של פערים אלה, אם הם קיימים. ראוי גם לבצע השוואה בין אוהדי ספורט ממדינות שונות על מנת לבחון אם יש הבדלים בתפיסות החומרה. כמו כן, יש מקום לחקור את העבירה של מכירת המשחקים (שהיא עבירת שחיתות בספורט) ביחס לעבירות של אלימות בספורט. רצוי לבחון את יחס האוהדים כלפי סוגים שונים של המבצעים את העבירה של מכירת המשחקים (שחקנים, שופטים, מאמנים ומנהלי קבוצות). ראוי גם לבחון מדוע ילידי הארץ מדרגים יותר בחומרה את העבירה של מכירת המשחקים מעולים חדשים.

רשימת המקורות

- אוריאל, נ. (2002). סוציולוגיה, תרבות וכדורגל בישראל. **סוציולוגיה, 27**, 16-23.
- אלירון, ד. (1986). הפטופוט הספורטיבי - הלכה למעשה. **קונטקסט, 1**, 37-41.
- אמיר, מ. (1997). היבטים סוציולוגיים של התנהגות אלימה. בתוך: ה. רסקין (עורך), **אלימות בספורט הישראלי** (עמ' 11-15). ירושלים: הוצאת האוניברסיטה העברית.
- אפק, א., ולידור, ר. (1997), **משחק הוגן**. תל-אביב: אל אור.
- בייט מרום, ר. (1986). **שיטות מחקר במדעי החברה: עקרונות מחקר וסגנונותיו**. יחידה 7 - הטיות במחקר והערכתו. תל-אביב: הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.
- בסוק, מ. (1992). **אולימפיאדה, תולדות המשחקים האולימפיים**. תל-אביב: מודן.
- נובק, י. (1976). **מקומה של התקשורת בתרבות הספורט**. נתניה: מכון וינגייט.
- פלפל, ד. (1994). **הספורט בראי המשפט**. תל-אביב: פרלשטיין גינוסר.
- צוקרמן, ר. (1999). **ערוצי הספורט במפת הטלוויזיה**. נתניה: מכון וינגייט.
- שטרן, פ. (1997). על מעמדות וסטאטוסים בחברה הישראלית. **סוציולוגיה, 14**, 36-43.
- Akman, D., & Normandeau, A. (1967). The measurement of delinquency in Canada. **Journal of Law, Criminology and Police Science, 39**, 330-337.
- Applegate, B., Wright, J., Dunaway, R., Cullen, F., & Wooldredge, J. (1993). Victim-offender race and support for capital punishment: A factorial design approach. **American Journal of Criminal Justice, 18**, 95-115.
- Barazini (8.8.2006). Where the law starts. **New York Times**, p. 15.
- Bridge, N. (1982). Sports and gender, an American view. **American Journal of Sociology, 20**, 133-145.
- Buchanan, I., & Mallon, B. (2001). **Historical dictionary of the Olympic movement**. Lanham, MD: Scarecrow Press.
- Callahan, D. (2004). **The cheating culture**. New York: Royal Ambassador Press.
- Castleton, J. (2004). Football fans exposed – A medical point of view. **British Psychology Journal, 23**, 33-48.

- Cialdini, S. (1976). Basking in reflected glory – Why people become others? **Social Review**, **16**, 25-47.
- Cohen, S. (1993). Visions of social control: crime, punishment and classification. **The Journal of Criminal Law and Criminology**, **29**, 13-39.
- Cokley, R. (1990). The modern day ring leader – A broadcasting view. **European Journal of Economics**, **32**, 34-61.
- Cullen, F., Clark, G., & Polanzi, C. (1982). The seriousness of crime revisited. **Criminology**, **20**, 83-102.
- Evans, S., & Scott, J. (1984). Seriousness of crime cross-culturally – The impact of religiosity. **Criminology**, **22**, 39-59.
- Goldstein, J. H. (2000). **Roman sports violence**. New York: Free Press.
- Goudriaan, H., Lynch, J. P., & Nieuwbeerta, P. (2004). Reporting to the police in Western nations: a theoretical analysis of the effects of social contexts. **Justice Quarterly**, **21**, 933-970.
- Heatley, M. (2003). **The history of football**. New York: Royal Ambassador Press.
- Herzog, S. (2003). Does the ethnicity of offenders in crime scenarios affect public perceptions of crime seriousness? A randomized survey experiment in Israel. **Social Forces**, **82**, 757-770.
- Jacoby, J., & Cullen, F. (1999). The structure of punishment norms: Applying the Rossi-Berk model. **The Journal of Criminal Law and Criminology**, **89**, 245-307.
- Kamper, E., & Mallon, B. (1992). **The golden book of the Olympic Games**. Milan, Italy: Vallardi & Associati.
- Kiln, J. (1998). The sense of shame and me. **Australian Journal of Psychology**, **23**, 22-48.
- Kurten, D. (2001). A media guide to the world. **American Business Journal**, **22**, 115-151.
- Levi, M., & Jones, S. (1985). Public and police perceptions of crime seriousness in England and Wales. **British Journal of Criminology**, **25**, 234-250.
- Linton, F. (1937). **The basic moves of society: A sociological perspective**. New York: Royal Ambassador Press.

- Macionis, J. (1997). **Sociology – The complete book**. London: Open University Press.
- Mandelbaum, M. (2004). **The meaning of sports**. New York: Royal Ambassador Press.
- O'Connell, M., & Whelan, A. (1996). Taking wrongs seriously: Public perceptions of crime seriousness. **British Journal of Criminology**, **36**, 299-318.
- Orlansky, K. (1981). Leading by example: The role of athletes in the 20th century. **British Journal of Sociology**, **22**, 133-145.
- Roberts, J. (1992). Public opinion, crime and criminal justice. In M. Tonry (Ed.), **Crime and justice: An annual review of research** (pp. 12-24). Chicago: University of Chicago Press.
- Rossi, P., & Anderson, A. (1982). **The factorial survey approach: An introduction**. New York: Pendant Press.
- Rossi, P., & Berk, R. (1997). **Just punishment: Federal guidelines and public views compared**. New York: Adline de Gruyter.
- Rossi, P., & Henry, J. P. (1980). Seriousness: A measure for all purpose? In M. W. Klein & K. S. Teilmann (Eds.), **Handbook of criminal justice evaluations**. Beverly Hills, CA: Sage Press.
- Rossi, P., Waite, E., Bose, C., & Berk, R. (1974). The seriousness of crimes: Normative structure and individual differences. **American Sociological Review**, **39**, 224-237.
- Sekulic, J. (1994). Tensions of the past: The story of Yugoslavia. **American Journal of Sociology**, **36**, 199-231.
- Sellin, T., & Wolfgang, M. (1964). **The measurement of delinquency**. New York: Wiley.
- Simson, V. (1992). **Money and glory: A guide to sport at the Olympics**. New York: Free Press.
- South, K., & Messner, K. (1986). The groups we live in. **Australian Journal of Sociology**, **32**, 111-133.
- Spates, D. (1976). The sub culture and its place in modern society. **Society Review**, **16**, 235-263.
- Spector, A., & Kitususe, J. (1977). Claim making as a tool for resolving social problems. **American Journal of Sociology**, **24**, 221-243.

- Stouffer, F. (1949). **The groups we live in: Social view of class**. New York: Free Press.
- Sutherland, E. (1941). **White collar crimes**. New York: Free Press.
- Sutherland, E., & Cressey, D. (1978). **Criminology** (10th ed.). New York: Ambassador Press.
- Tajfel, R. (1982). The different groups in sports. **Australian Sociology Journal**, **22**, 19-33.
- Tannenbaum, F. (1930). **The dramatization of the villain**. New York: Vintage Books.
- Taylor, B., & Trogdon, J. (2002). Losing to win: Tournament incentives in the N.B.A. **Journal of Labor Economics**, **20**, 17-26.
- Underdown, D. (2000). **Start of play: Cricket and culture in eighteenth century**. England, Harmondsworth: Penguin Press.
- Van Dijk, J., & Van Kesteren, J. (1996). The prevalence and perceived seriousness of victimization by crime: Some results of the International Crime Victims Survey. **European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice**, **4**, 48-70.
- Van Dir, H. (1997). Heart problems among Dutch supporters. **European Medical Journal**, **12**, 52-67.
- Warr, M., Gibbs, J., & Ericson, M. (1982). Contending theories of criminal law: Statutory penalties versus public preferences. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, **19**, 25-46.
- Wallechinsky, D. (2000). **The complete book of the Summer Olympics**. Lanham: Scarecrow Press.
- Whannel, E. (2002). **A global look at sports broadcasting**. New York: Patterment Press.
- Wirth, D. (1938). **A perspective on class in western society**. New York: Free Press.
- Zilman, G. (1977). Is there a place for one more? The role of television in sports. **Australian Journal of Economics**, **33**, 22-43.